

clamabat dicens: Isti homines servi Dei excelsi sunt, qui annuntiant vobis viam salutis. Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, et conversus, spiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Jesu Christi exire ab ea. Et exiit eadem hora. Videntes autem domini ejus, quia exivit spes questus eorum, apprehendentes Paulum et Silam perduxerunt in forum ad principes, et offerentes eos magistratibus dixerunt: Hi homines conturbant civitatem nostram, cum sint Judæi: et annuntiant morem, quem non licet nobis suscipere, neque facere, cum simus Romani. Et currit plebs adversus eos: et magistratus, scissis tuniçis eorum, jusserunt eos virgis cædi. Et cum multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem, præcipientes custodi, ut diligenter custodiret eos. Qui cum tale præceptum accepisset, misit eos in interiorum carcerem, et pedes eorum strinxit ligno. Media autem nocte, Paulus et Silas orantes, laudabant Deum: et audiebant eos, qui in custodia erant. Subito vero terræ motus factus est magnus, ita ut moverentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia: et universorum vincula soluta sunt. Expergefactus autem custos carceris, et videns januas apertas carceris, evaginato gladio volebat se interficere, estimans fugisse vinctos. Clamavit autem Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi mali feceris: universi enim hic sumus. Petitoque lumine, introgressus est: et tremefactus præcedit Paulo et Silæ ad pedes: et producens eos foras, ait: Domini, quid me oportet facere, ut salvus fiam? At illis dixerunt: Credo in Dominum Jesum: et salvus eris tu, et domus tua. Et locuti sunt ei verbum Domini, cum omnibus qui erant in domo ejus. Et tollens eos in illa hora noctis, lavit plagas eorum: et baptizatus est ipse, et omnis domus ejus continuo. Cumque perduxisset eos in domum suam, apposuit eis mensam, et letatus est cum omni domo sua credens Deo. Et cum dies factus esset, miserunt magistratus lictores, dicentes: Dimitte homines illos. Nuntiavit autem custos carceris verba hæc Paulo: Quia miserunt magistratus, ut dimittamini: nunc igitur exeuntes, ite in pace. Paulus autem dixit eis: Casos nos publice, indemnatos, homines Romanos miserunt in carcerem, et nunc occulte nos ejiçiant? Non ita: sed veniant, et ipsi nos ejiçiant. Nuntiaverunt autem magistratibus lictores verba hæc. Timueruntque, audio quod Romani essent: et venientes deprecati sunt eos, et educentes rogabant, ut egredierentur de urbe. Exeuntes autem

de carcere, introierunt ad Lydiam: et visis fratribus, consolati sunt eos, et profecti sunt.

Cap. XVII. — Cum autem perambulasset Amphipolim, et Apolloniam, venerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga Judæorum. Secundum consuetudinem autem Paulus introivit ad eos, et per sabbata tria dissebat eis de Scripturis, adaperiens et insinuans quia Christum oportuit pati, et resurgere a mortuis: et quia hic est Jesus Christus, quem ego annuntio vobis. Et quidam ex eis crediderunt, et adjuncti sunt Paulo et Silæ, et de colentibus gentilibusque multitudo magna, et mulieres nobiles non pauçæ. Zelantes autem Judæi, assumptesque de vulgo viros quosdam malos, et turba facta, concitaverunt civitatem: et assistentes domui Jasonis quærabant eos producere in populum. Et cum non invenissent eos, traherunt Jasonem et quosdam fratres ad principes civitatis, clamantes: Quoniam hi, qui urbem concitant, et huc venerunt, quos suscepit Jason, et hi omnes contra decreta Cesaris faciunt, regem alium dicentes esse Jesum. Concitaverunt autem plebem, et principes civitatis audientes hæc. Et accepta satisfactione a Jasonem, et a cæteris, dimiserunt eos. Fratres vero confestim per noctem dimiserunt Paulum et Silam in Beroam. Qui cum venissent, in synagogam Judæorum introierunt. Hi autem erant nobiliores eorum, qui sunt Thessalonicæ, qui susceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent. Et multi quidem crediderunt ex eis, et mulierum gentiliùm honestarum, et viri non pauci. Cum autem cognovissent in Thessalonicæ Judæi, quia et Beroæ predicatum est a Paulo verbum Dei, venerunt et illos commoventes et turbantes multitudinem. Statimque tunc Paulum dimiserunt fratres, ut iret usque ad mare: Silas autem et Timotheus remanserunt ibi. Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum usque Athenas, et accepto mandato ab eo ad Silam et Timotheum, ut quam celeriter venirent ad illum, profecti sunt. Paulus autem cum Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus ejus in ipso, videns idololatriam deditam civitatem. Disputabat igitur in synagoga cum Judæis, et colentibus, et in foro, per omnes dies, et eos qui aderant. Quidam autem Epicurei et Stoici philosophi dissebant cum eo, et quidam dicebant: Quid vult seminiverbius hic dicere? Alii vero: Novorum demoniorum videtur annuntiator esse: quia Jesum, et resurrectionem annuntiat ab eis. Et apprehensum eum

ad areopagum duxerunt, dicentes: Possumus scire que est hæc nova que a te dicitur, doctrina? Nova enim quædam infers auriibus nostris. Volumus ergo scire quidnam velint hæc esse. (Athenienses autem omnes, et advenæ hospites, ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid novi). Stans autem Paulus in medio areopagi, ait: Viri Athenienses, per omnia quasi superstitiosiores vos video. Præteriens enim, et videns simulacra vestra, inveni et aram, in qua scriptum erat: Ignoto Deo. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis. Deus, qui fecit mundum, et omnia que in eo sunt, hic cæli et terræ cum sit Dominus, non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam, et inspirationem, et omnia: fecitque ex uno omne genus hominum inhabitare super universam faciem terræ, definiens statuta tempora, et terminos habitationis eorum, querere Deum, si forte attrecent eum, aut invenient, quamvis non longe sit ab unoquoque nostrum. In ipso enim vivimus, et movemur, et sumus: sicut et quidam vestrorum poetarum dixerunt: Ipsius enim et genus sumus. Genus ergo cum simus Dei, non debemus æstimare, auro aut argento, aut lapidi, sculpture artis et cogitationis hominis, divinum esse simile. Et tempora quidem hujus ignorantie despiciens Deus nunc annuntiat hominibus, ut omnes ubique penitentiam agant, eo quod statuit diem in quo judicaturus est orbem in æquitate, in viro, in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum a mortuis. Cum audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt: Audiemus te de hoc iterum. Sic Paulus exivit de medio eorum. Quidam vero viri adherentes ei, crediderunt: in quibus et Dionysius areopagita, et mulier nomine Damaris, et alii cum eis.

Cap. XVIII. — Post hæc egressus ab Athenis venit Corinthum, et inveniens quemdam Judæum nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, et Priscillam uxorem ejus (eo quod præcepisset Claudius discedere omnes Judæos a Roma), accessit ad eos. Et quia ejusdem erat artis, manebat apud eos, et operabatur (erant autem œconofactorie artis). Et disputabat in synagoga per omne sabbatum, interponens nomen Domini Jesu, suadebatque Judæis, et Græcis. Cum venissent autem de Macedonia Silas et Timotheus, instabat verbo Paulus, testificans Judæis esse Christum Jesum. Contradictentibus au-

tem eis, et blasphemantibus, excutiens vestimenta sua, dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad gentes vadam. Et migrans inde, intravit in domum ejusdam, nomine Titi justi, colentis Deum, cujus domus erat conjuncta synagoga. Crispus autem archisynagogus credidit Domino cum omni domo sua: et multi Corinthiorum audientes credebant, et baptizabantur. Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo: Noli timere, sed loquere, et ne taceas: propter quod ego sum tecum: et nemo apponetur tibi, ut noceat te: quoniam populus est mihi multus in hac civitate. Sedit autem ibi annum et sex menses, docens apud eos verbum Dei. Gallione autem proconsule Achaie, insurrexerunt uno animo Judæi in Paulum, et adduxerunt eum ad tribunal, dicentes: Quia contra legem hic persuadet hominibus colere Deum. Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Judæos: Si quidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum, o viri Judæi, recte vos sustinerem. Si vero questiones sunt de verbo, et nominibus, et lege vestra, vos ipsi videtis. Judex ego horum nolo esse. Et minavit eos a tribunali. Apprehendentes autem omnes Sosthenem principem synagoga, percutiebant eum ante tribunal: et nihil eorum Gallioni curæ erat. Paulus vero cum adhuc sustinisset dies multos, fratribus valefaciens, navigavit in Syriam, (et cum eo Priscilla, et Aquila) qui sibi totonderat in Cenchris caput: habebat enim votum. Devenitque Ephesum, et illos ibi reliquit. Ipse vero ingressus synagogam, disputabat cum Judæis. Rogantibus autem eis, ut ampliori tempore maneret, non consentiit, sed valefaciens, et dicens: Iterum revertar ad vos, Deo volente, profectus est ab Epheso. Et descendens Cesaream, ascendit, et salutavit Ecclesiam, et descendit Antiochiam. Et facta ibi aliquanto tempore profectus est, perambulans ex ordine Galaticam regionem, et Phrygiam, confirmans omnes discipulos. Judæus autem quidam, Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, devenit Ephesum, potens in Scripturis. Hic erat edoctus viam Domini: et fervens spiritu loquebatur, et docebat diligenter ea que sunt Jesu, sciens tantum baptismum Joannis. Hic ergo cepit fiducialiter agere in synagoga. Quem cum audisset Priscilla et Aquila, assumpsit eum, et diligentius exposuerunt ei viam Domini. Cum autem vellet ire Achaïam, exhortati fratres, scripserunt discipulis, ut susciperent eum. Qui cum venisset, contulit

multum his, qui cradiderant. Vehementer enim Judæos revinebat publice, ostendens per Scripturas, esse Christum Jesum.

Cap. XIX. — Factum est autem, cum Apollo esset Corinthi, ut Paulus, peragratis superioribus partibus, veniret Ephesum, et inveniret quosdam discipulos: dixitque ad eos: Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque, si Spiritus sanctus est, audivimus. Ille vero ait: In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In Joannis baptismate. Dixit autem Paulus: Joannes baptizavit baptismum penitentiae populum, dicens: In eum, qui venturus esset post ipsum, ut crederent, hoc est, in Jesum. His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Jesu. Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, et loquebantur linguis, et prophetabant. Erant autem omnes viri fere duodecim. Introgressus autem synagogam, cum fiducia loquebatur per tres menses, disputans et suadens de regno Dei. Cum autem quidam indurarentur, et non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine, discedens ab eis, segregavit discipulos, quotidie disputans in schola tyranni cujusdam. Hoc autem factum est per biennium, ita ut omnes, qui habitabant in Asia, audirent verbum Domini, Judæi atque gentiles. Virtutesque non quilibet faciebat Deus per manum Pauli: ita ut etiam super languidos deferrentur a corpore ejus sudaria, et semicinctia, et recedebant ab eis languores, et spiritus nequam egrediebantur. Tentaverunt autem quidam et de circumventibus Judæis exorcistis, invocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini Jesu, dicentes: Adjuro vos per Jesum, quem Paulus predicat. Erant autem quidam Judæi Seveæ principis sacerdotum septem filii, qui hoc faciebant. Respondens autem spiritus nequam, dixit eis: Jesum novi, et Paulum scio: vos autem qui estis? Et insiliens in eos homo, in quo erat demonium pessimum, et dominatus amborum, invaluit contra eos, ita ut nudi, et vulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem notum factum est omnibus Judæis, atque gentilibus, qui habitabant

Ephesi: et cecidit timor super omnes illos, et magnificabatur nomen Domini Jesu. Multique credentium veniebant, confitentes, et annuntiantes actus suos. Multi autem ex eis, qui curiosa sectati, contulerunt libros, et combusserunt coram omnibus: et computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium. Ita fortiter crescebat verbum Dei, et confirmabatur. His autem expletis, proposuit Paulus in Spiritu, transita Macedonia et Achaia, ire Jerosolymam, dicens: Quoniam postquam fuero ibi, oportet me et Romam videre. Mittens autem in Macedoniam duos ex ministrantibus sibi, Timotheum, et Erastum, ipse remansit ad tempus in Asia. Facta est autem illo tempore turbatio non minima de via Domini. Demetrius enim quidam nomine, argentarius, faciens ades argenteas Dianæ, præstabat artificibus non modicum quantum: quos convocans, et eos qui hujusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis quia de hoc artificio est nobis acquisitio: et videtis, et auditis, quia non solum Ephesi, sed pene totius Asiæ, Paulus hic suadens avertit multam turbam, dicens: Quoniam non sunt dii, qui manibus sunt. Non solum autem hæc periclitabitur nobis pars in redargutionem venire, sed et magnæ Dianæ templum in nihilum reputabitur, sed et destrui incipiet majestas ejus, quam tota Asia, et orbis colit. His auditis, repleti sunt ira, et exclamaverunt dicentes: Magna Diana Ephesiorum. Et impleta est civitas confusione, et impetum fecerunt uno animo in theatrum, rapti Galo et Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli. Paulo autem volente intrare in populum, non permisit discipuli. Quidam autem et de Asiæ principibus, qui erant amici ejus, miserunt ad eum rogantes, ne se daret in theatrum: alii autem aliquid clamabant. Erat enim Ecclesia confusa: et plures nesciebant qua ex causa convenissent. De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Judæis. Alexander autem, manu silentio postulato, volebat reddere rationem populo. Quem ut cognoverunt Judæum esse, vox facta una est omnium, quasi per horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum. Et cecidit timor super omnes illos, et magnificabatur nomen Domini Jesu. Multique credentium veniebant, confitentes, et annuntiantes actus suos. Multi autem ex eis, qui curiosa sectati, contulerunt libros, et combusserunt coram omnibus: et computaverunt pretium eorum, et invenerunt argenti quinquaginta millia. Sic potenter verbum Domini crescebat, et confortabatur, etc.

¹ Iterum Græco pressius legit ibidem s. interpres, « et magnæ Dææ templum Dianæ in nihilum reputabitur, destruetur quoque magistudo ejus, quam cuncta Asia, et universus orbis colit, etc. »

Et cum sedasset scriba turbas, dixit: Viri Ephesi, quis enim est hominum, qui nesciat Ephesiorum civitatem cultricem esse magnæ Dianæ, Jovisque prolis? Cum ergo his contradicere non possit oportet vos sedatos esse, et nihil temere agere. Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram. Quod si Demetrius, et qui cum eo sunt artifices, habent adversum aliquem causam, conventus forenses aguntur, et proconsules sunt, accusent invicem. Si quid autem alterius rei queritis, in legitima ecclesia poterit absolvi. Nam et periclitamur argui seditionis hodiernæ: cum nullus obnoxius sit (de quo possimus reddere rationem) concursus istius. Et cum hæc dixisset dimisit ecclesiam.

Cap. XX. — Postquam autem cessavit tumultus, vocatis Paulus discipulis, et exhortatus eos, valedixit, et profectus est, ut iret in Macedoniam. Cum autem perambulasset partes illas, et exhortatus eos fuisset multo sermone, venit ad Greciam: ubi cum fecisset menses tres, factæ sunt illi insidie a Judæis navigaturum in Syriam: habitique consilium, ut reverteret per Macedoniam. Comitatus est autem eum Sopater Pyrrhi Beroensis, Thessalonicensium vero Aristarchus, et Secundus, et Gaius Derbeus, et Timotheus: Asiæ vero Tychicus et Trophimus. Hi cum præcessissent, sustinuerunt nos Troade: nos vero navigavimus post dies azymorum a Philippis, et venimus ad eos Troadem in diebus quinque, ubi demorati sumus diebus septem. Una autem sabbati cum convenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis, profecturus in crastinum, protraxitque sermonem usque in mediam noctem. Erant autem lampades copiosæ in cenaculo, ubi eram congregati. Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychnus super fenestram, cum mergeretur somno gravi, disputante diu Paulo, ductus somno cecidit de tertio conaculo deorsum, et sublatus est mortuus. Ad quem cum descendisset Paulus, incubuit super eum: et complexus dixit: Nolite turbari, anima enim ipsius in ipso est. Ascendens autem, frangensque panem, et gustans, sa-

tisque allocutus usque in lucem, sic profectus est. Adduxerunt autem puerum viventem, et consolati sunt non minime. Nos autem ascendentes navem, navigavimus in Asson, inde suscepturi Paulum: sic enim disposuerat ipse per terram iter facturus. Cum autem convenisset nos in Asson, assumpto eo, venimus Mitylenem. Et inde navigantes, sequenti die venimus contra Chium, et alia applicuimus Samum, et sequenti die venimus Miletum. Proposuerat enim Paulus transnavigare Ephesum, ne qua mora illi fieret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem pentecostes faceret Jerosolymam. A Mileto autem mittens Ephesum, vocavit majores natu Ecclesie. Qui cum venissent ad eum, et simul essent, dixit eis: Vos scitis a prima die, qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim, serviens Domino cum omni humillitate, et lacrymis, et tentationibus, quas mihi acciderunt ex insidiis Judæorum: quomodo nihil subtraxerim¹ utilium, quominus annuntiares vobis, et docerem vos publice, et per domos, testificans Judæis atque gentilibus in Deum penitentiam, et fidem in Dominum nostrum Jesum Christum. Et nunc ecce alligatus ego Spiritu, vado in Jerusalem: que in ea ventura sint mihi, ignorans: nisi quod Spiritus sanctus per omnes civitates mihi protestatur, dicens, quoniam vincula et tribulationes Jerosolymis me manent. Sed nihil horum veror: nec facio animam meam pretiosioram quam me, dummodo consummum cursum meum, et ministerium verbi, quod accepi a Domino Jesu, testificari evangelium gratiæ Dei. Et nunc ecce ego scio, quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes, per quos transivi prædicans regnum Dei². Quapropter contester vos hodierna die, quia mundus sum a sanguine omnium. Non enim subterfugi, quominus annuntiare omne consilium Dei vobis. Attendite vobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo. Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parentes gregi. Et ex vobis ipsis exsurgent viri

¹ Alter s. ipse pater in modo laudata prefatione: « Nihil subtraxerim eorum, que vobis proderant, quin annuntiares, et docerem publice et domesticè », ex veteri, ut videtur, Latina editione.

² Idem atque eodem loco: « Propter quod contester vos in die hac, quia mundus sum ego a sanguine omnium. Non enim subtraxi quominus annuntiares vobis omnem voluntatem Dei, etc. »

¹ Propius ad Gæcum s. interpretes in pref. comment. in epist. ad Ephes. legit: « Plurimi quoque eorum, qui curiosa gesserant, comportantes libros, combusserunt coram omnibus, et computaverunt pretium eorum, et invenerunt argenti quinquaginta millia. Sic potenter verbum

loquentes perversa, ut abducant discipulos post se¹. Propter quod vigilate, memoria retinentes, quoniam per triennium nocte et die non cessavi, cum lacrymis monens unumquemque vestrum. Et nunc commendo vos Deo, et verbo gratiae ipsius qui potens est edificare, et dare hereditatem in sanctificatis omnibus. Argentum et aurum, aut vestem nullius concepivi, sicut ipsi scitis; quoniam ad ea, quae mihi opus erant, et his qui mecum sunt, ministraverunt manus istae. Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes, oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Jesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare, quam accipere. Et cum haec dixisset, positus genibus suis oravit cum omnibus illis. Magnus autem fletus factus est omnium: et procumbentes super collum Pauli osculabantur eum, dolentes maxime in verbo, quod dixerat, quoniam amplius faciem ejus non essent visuri. Et deducebant eum ad navem.

Cap. XXI. — Cum autem factum esset, ut navigaremus abstracti ab eis, recto cursu venimus Courn, et sequenti die Rhodum, et inde Pataram. Et cum invenissemus navem transfretantem in Phoenicem, ascendentes navigavimus. Cum apparuissemus autem Cypro, relinquentes eam ad sinistram, navigavimus in Syriam, et venimus Tyrum: ibi enim navis expositura erat onus. Inventis autem discipulis, mansimus ibi diebus septem: qui Paulo dicebant per Spiritum ne ascenderet Ierosolymam. Et expletis diebus profecti ibamus, deducuntibus nos omnibus cum uxoris et filiis usque foras civitatem, et positus genibus in litore, oravimus. Et cum valefiscissemus invicem, ascendimus navem: illi autem redierunt in sua. Nos vero navigatione expleta, a Tyro descendimus Ptolemaidam: et salutatis fratribus, mansimus die una apud illos. Alia autem die profecti, venimus Caesaream. Et intrantes domum Philippi evangelistae, qui erat unus de septem, mansimus ad eum. Haec autem erant quatuor filiae virginis prophetantes. Et cum moraremur per dies aliquot, supervenit quidam a Judaea propheta, nomine Agabus. Is cum venisset ad nos, tulit zonam Pauli: et alligans sibi pedes et manus, dixit: Haec dicit Spiritus sanctus: Virum, cujus est zona haec, sic alligabunt in Jerusalem Iudei, et tradent in manus

¹ Atque haec idem: « Quapropter vigilate recordantes, quia triennio nocte ac die non cessavi cum lacrymis monere, etc. » Tum, « verbo gra-

gentium. Quod cum audissemus, rogabamur nos, et qui loci illius erant, ne ascenderet Ierosolymam. Tunc respondit Paulus, et dixit: Quid facitis stultos, et affligentes cor meum? Ego enim non solum alligari, sed et mori in Jerusalem paratus sum, propter nomen Domini Jesu. Et cum ei suadere non possemus, quiescimus, dicentes: Domini voluntas fiat. Post dies autem istos preparati, ascendebamur in Jerusalem. Venerunt autem et ex discipulis a Caesarea nobiscum, adducentes secum apud quem hospitaremur, Mnasonem quemdam Cyprium, antiquum discipulum. Et cum venissemus Ierosolymam, libenter exceperunt nos fratres. Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum ad Jacobum, omnesque collecti sunt seniores. Quos cum salutasset, narrabat per singula, quae fecisset in genibus per ministerium ipsius. At illi cum audissent, magnificabant Deum, dixeruntque ei: Vides, frater, quot millia sunt in Iudaea, qui crediderunt, et omnes aemulatores sunt legis. Audierunt autem de te, quia discessionem deceas a Moysae eorum, qui per gentes sunt, Iudeorum: dicens non debere eos circumcidere filios suos, neque secundum consuetudinem ingredi. Quid ergo est? Utique oportet convenire multitudinem: audient enim te supervenisse. Hoc ergo fac quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quatuor, votum habentes super se. His assumptis, sacrificia te cum illis: et impende in illis, ut radant capita: et scient omnes quia quae de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas et ipse custodiens legem. De his autem, qui crediderunt ex gentibus, nos scripsimus, judicantes, ut abstinere ab idolis, immolato, et sanguine, et suffocato, et fornicatione. Tunc Paulus, assumptis viris, postera die purificatus cum illis intravit in templum, annuntians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro quoque eorum oblatio. Dum autem septem dies consummaretur, hi qui de Asia erant Iudei, cum vidissent eum in templo, concitaverunt omnem populum, et iniecerunt ei manus, clamantes: Viri Israelitae adjuvate: hic est homo, qui adversus populum, et legem, et locum hunc, omnes ubique docens, insuper et gentiles induxit in templum, et violavit sanctum locum istum. Viderant enim Trophimum Ephesium in civitate cum ipso, quem

tie ejus qui potens est edificare, et dare vobis hereditatem ».

estimaverunt quoniam in templum introduxisset Paulus. Commotaque est civitas tota, et facta est concursio populi. Et apprehendentes Paulum, trahebant eum extra templum: et statim clausa sunt januae. Querentibus autem eum occidere, nuntiatur est tribuno cohortis: Quia tota confunditur Jerusalem. Qui statim assumptis militibus et centurionibus, decurrit ad illos. Qui cum vidissent tribunum et milites, cessaverunt percutere Paulum. Tunc accedens tribunus apprehendit eum, et jussit eum alligari catenis duabus: et interrogabat quis esset, et quid fecisset. Alii autem aliud clamabant in turba. Et cum non posset certum cognoscere praeter tumultum, jussit duci eum in castra. Et cum venisset ad gradus, contigit ut portaretur a militibus propter vim populi. Sequebatur enim multitudo populi, clamans: Tolle eum. Et cum coepisset induci in castra Paulus, dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit: Graeco nosti? Nonne tu es Aegyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, et eduxisti in desertum quatuor millia virorum scitariorum? Et dixit ad eum Paulus: Ego homo sum quidem Iudaeus a Tarso Ciliciae, non ignote civitatis municeps. Rogo autem te, per mitte mihi loqui ad populum. Et cum ille permisisset, Paulus stans in gradibus, annuit manu ad plebem: et magno silentio facto, allocutus est lingua Hebraea, dicens:

Cap. XXII. — Viri fratres et patres, audite quam ad vos nunc reddo rationem. Cum audissent autem quia Hebraea lingua loqueretur ad illos, magis praestiterunt silentium. Et dicit: Ego sum vir Iudaeus, natus in Tarso Ciliciae, nutritus autem in ista civitate, secus pedes Gamaliele eruditus juxta veritatem paternae legis, aemulator legis, sicut et vos omnes estis hodie: qui hanc viam persecutus sum usque ad mortem, alligans et tradens in custodias viros ac mulieres, sicut princeps sacerdotum mihi testimonium reddidit, et omnes majores natu, a quibus et epistolae accipiunt, ad fratres Damascum pergebam, ut adducerem inde vincetos in Jerusalem, ut punirentur. Factum est autem, eunte me, et appropinquante Damasco media die, subito de caelo circumfulsit me lux copiosa: et decidens in terram, audivi vocem dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris? Ego autem respondi: Qui es, Domine? Dixitque ad me: Ego sum Jesus Nazareus, quem tu persequeris. Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt ejus, qui loquebatur mecum. Et dixi:

Quid faciam, Domine? Dominus autem dixit ad me: Surgens vado Damascum: et ibi tibi dicetur de omnibus, quae te oportet facere. Et cum non viderem praeter claritatem luminis illius, ad manum deductus a comitibus, veni Damascum. Ananias autem quidam, vir secundum legem testimonium habens ab omnibus cohabitantibus Judaeis, veniens ad me, et adstans dixit mihi: Saule frater, respice. Et ego eadem hora respexi in eum. At ille dixit: Deus patrum nostrorum praedestinavit te, ut cognosceres voluntatem ejus, et videres justum, et audires vocem ex ore ejus, quia eris testis illius ad omnes homines, eorum quae vidisti et audisti. Et nunc quid moraris? Exsurge, et baptizare, et ablue peccata tua, invocato nomine ipsius. Factum est autem revertenti mihi in Jerusalem, et oranti in templo, fieri me in stupore mentis, et videre illum dicentem mihi: Festina, et exi velociter ex Jerusalem: quoniam non recipiet testimonium tuum de me. Et ego dixi: Domine, ipsi sciunt quia ego eram concludens in carcerem, et cadens per synagogas eos qui credebant in te: et cum funderetur sanguis Stephani testis tui, ego adstabam, et consentiebam, et custodiebam vestimenta interficientium illum. Et dixit ad me: Vade, quoniam ego in nationes longo mittam te. Audiebant autem eum usque ad hoc verbum, et levaverunt vocem suam dicentes: Tolle de terra hujusmodi: non enim fas est eum vivere. Vociferantibus autem eis, et proiecentibus vestimenta sua, et pulverem jactantibus in aera, jussit tribunus induci eum in castra, et flagellis caedi, et torqueri eum, ut sciret propter quam causam sic acclamarent ei. Et cum adstrinxissent cum loris, dicit adstanti sibi centurioni Paulus: Si hominem Romanum et indemnatum licet vobis flagellare? Quo audito, centurio accessit ad tribunum, et nuntiavit ei, dicens: Quid aoturus es? Hic enim homo, civis Romanus est. Accedens autem tribunus dixit illi: Dic mihi si tu Romanus es? At ille dixit: Etiam. Et respondit tribunus: Ego multa summa civitatem hanc consecutus sum. Et Paulus ait: Ego autem et natus sum. Protinus ergo discesserunt ab illo, qui eum torturi erant. Tribunus quoque timuit postquam rescivit, quia civis Romanus esset, et quia alligasset eum. Postera autem die volens scire diligentius, ex qua causa accusaretur a Judaeis, solvit eum, et jussit sacerdotes convenire, et omne concilium, et producents Paulum, statuit inter illos.

Cap. XXIII. — Intendens autem in concilium

Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conversatus sum ante Deum usque in hodiernum diem. Princeps autem sacerdotum Ananias præcipit adstantibus sibi percutere os ejus. Tunc Paulus dixit ad eum: Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu sedens iudicas me secundum legem, et contra legem jubes me percuti? Et qui adstantibus dixerunt: Summum sacerdotem Dei maledicis? Dixit autem Paulus: Nesciebam, fratres, quia princeps est sacerdotum. Scriptum est enim: Principem populi tui non maledices. Sciens autem Paulus, quia una pars esset Sadducæorum, et altera Phariseorum, exclamavit in concilio: Viri fratres, ego Phariseus sum, filius Phariseorum, de spe et resurrectione mortuorum ego iudico. Et cum hæc dixisset facta est dissensio inter Phariseos et Sadducæos, et soluta est multitudo. Sadducæi enim dicunt, non esse resurrectionem, neque Angelum, neque spiritum: Pharisei autem utraque confitentur. Factum est autem clamor magnus. Et surgentes quidam Phariseorum, pugnantibus dicentes: Nihil mali invenimus in homine isto: quid si spiritus locutus est ei, aut Angelus? Et cum magna dissensio facta esset, timens tribunus ne discerneretur Paulus ab ipsis, jussit milites descendere, et rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in castra. Sequenti autem nocte assistens ei Dominus, ait: Constans esto: sicut enim testificatus es de me in Jerusalem, sic te oportet et Romæ testificari. Facta autem die collegerunt se quidam ex Judæis, et deoverunt se dicentes, neque manducatores, neque bibituros, donec occiderent Paulum. Erant autem plus quam quadraginta viri, qui hanc conjugationem fecerant. Qui accesserunt ad principes sacerdotum, et seniores, et dixerunt: Devotione devovimus nos nihil gustaturos, donec occidamus Paulum. Nunc ergo vos notum facile tribuno cum concilio, ut producat illum ad vos, tanquam aliquid certius cognitur de eo. Nos vero priusquam appropiet, parati sumus interficere illum. Quod cum audisset filius sororis Pauli insidias, venit et intravit in castra, nuntiavitque Paulo. Vocans autem Paulus ad se unum ex centurionibus, ait: Adolescentem hunc perduc ad tribunal, habet enim aliquid indicare illi. Et ille quidem assumens eum duxit ad tribunal, et ait: Vinetus Paulus rogavit me hunc adolescentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi. Apprehendens autem tribunus manum illius, recessit cum eo seorsum, et interrogavit illum: Quid est, quod ha-

bes indicare mihi? Ille autem dixit: Judæis convenit rogare te, ut crastina die producas Paulum in concilium, quasi aliquid certius inquisitari sint de illo: tu vero ne credideris illis, insidiantur enim ei ex eis viri amplius quam quadraginta, qui se deoverunt non manducare, neque bibere, donec interficiant eum: et nunc parati sunt, expectantes promissum tuum. Tribunus igitur dimisit adolescentem, præcipiens, ne cui loqueretur, quoniam hæc nota sibi fecisset. Et vocatis duobus centurionibus, dixit illis: Parate milites ducentos, ut eant usque Casaream, et equites septuaginta, et lancearios ducentos, a tertia hora noctis: et iumenta præparate, ut imponentes Paulum, salvum perducerent ad Felicem presidem. (Timuit enim ut forte rapere eum Judæi, et occiderent, et ipse postea calumniam sustineret, tanquam accepturus pecuniam), scribens epistolam continentem hæc:

CLAUDIUS Lysias optimo præsi Felici, salutem. Virum hunc comprehensum a Judæis, et incipientem interfici ab eis, superveniens cum exercitu eripui, cognito quia Romanus est. Volensque scire causam, quam objiciebant illi, deduxi eum in concilium eorum. Quem inventi accusari de questionibus legis ipsorum, nihil vero dignum morte aut vinculis habentem criminis. Et cum mihi perlatum esset de insidiis, quas paraverant illi, misit eum ad te, denuntians et accusatoribus, ut dicant apud te. Vale. Milites ergo, secundum præceptum sibi, assumentes Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridem. Et postera die dimissis equibus, ut cum eo irent, reversi sunt ad castra. Qui cum venissent Casaream, et tradidissent epistolam præsi, statuerunt ante illum et Paulum. Cum legisset autem, et interrogasset de qua provincia esset: et cognoscens quia de Sicilia: Audiam te, inquit, cum accusatores tui venerint. Jussitque in prætorio Herodis custodiri eum.

Cap. XXIV. — Post quinque autem dies descendit princeps sacerdotum Ananias, cum senioribus quibusdam, et Tertullo quodam oratore, qui adierunt presidem adversus Paulum. Et citato Paulo cepit accusare Tertullus, dicens: Cum in multa pace agamus per te, et multa corrigantur per tuam providentiam, semper et ubique suscipimur, optimè Felix, cum omni gratiarum actione. Ne diffusi autem te protraham, oro breviter audias nos pro tua clementia. Invenimus hunc hominem pestiferum et concitantem seditiones omnibus Judæis in universo orbe, et accu-

torum seditionis sectæ Nazarenorum: qui etiam templum violare conatus est, quem et apprehensum volumus secundum legem nostram judicare. Superveniens autem tribunus Lysias, cum vi magna eripuit eum de manibus nostris, jubens accusatores ejus ad te venire: a quo poteris ipse iudicari, de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum. Adjecerunt autem et Judæi dicentes hæc ita se habere. Respondit autem Paulus (annuente sibi præsi dicere): Ex multis annis te esse iudicem genti huic sciens, bono animo pro me satisfaciam. Potes enim cognoscere, quia non plus sunt mihi dies, quam duodecim, ex quo ascendi adorare in Jerusalem: et neque in templo invenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbe, neque in synagogis, neque in civitate: neque probare possunt tibi, de quibus nunc me accusant. Confiteor autem hoc tibi, quod secundum sectam, quam dico hæresim, sic deservio Patri et Deo meo, credens omnibus, quæ in lege et prophetis scripta sunt: spem habens in Deum, quam et hi ipsi expectant, resurrectionem futuram iustorum, et iniquorum. In hoc et ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum, et ad homines semper. Post annos autem plures, eleemosynas facturus in gentem meam, veni, et oblationes, et vota. In quibus invenerunt me purificatum in templo, non cum turba neque cum tumultu. Quidam autem ex Asia Judæi, quos oportebat apud te præsto esse, et accusare si quid haberent adversum me: aut hi ipsi dicant si quid invenerunt in me iniquitatis, cum stem in concilio, nisi de una hac solummodo voce, qua clamavi inter eos stans: Quoniam de resurrectione mortuorum ego iudico hodie a vobis. Distulit autem illos Felix, certissime sciens de via hæc, dicens: Cum tribunus Lysias descendit, audiam vos. Jussitque centurioni custodire eum, et habere requiem, nec quemquam de suis prohibere ministrare ei. Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla uxore sua, que erat Judea, vocavit Paulum, et audivit ab eo fidem, que est in Christum Jesum. Disputante autem illo de iustitia, et castitate, et de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit: Quod nunc atinet, vade: tempore autem opportuno accersam te. Simul et sperans, quod pecunia ei daretur a Paulo propter quod et frequenter accersens eum, loquebatur cum eo. Biennio autem expleto, accepit successorem Felix Portium Festum. Volens autem gratiam præstare Judæis Felix, reliquit Paulum vincum.

Cap. XXV. — Festus ergo cum venisset in provinciam, post triduum ascendit Jerosolymam a Casarea. Adieruntque eum principes sacerdotum et primi Judæorum, adversus Paulum: et rogabant eum, postulantes gratiam adversus eum, ut juberet perducere eum in Jerusalem, insidias tendentes, ut interficerent eum in via. Festus autem respondit, servari Paulum in Casarea: se autem maturius profecturum. Qui ergo in vobis, ait, potentes sunt, descendentes simul, si quod est in viro crimen, accusent eum. Demoratus autem inter eos dies non amplius quam octo, aut decem descendit Casaream, et altera die sedit pro tribunali, et jussit Paulum adduci. Qui cum perductus esset, circumsteterunt eum, qui ab Jerosolyma descenderant Judæi, multas et graves causas objicientes, quas non poterant probare, Paulo rationem reddente: Quoniam neque in legem Judæorum, neque in templum, neque in Casarem quidquam peccavi. Festus autem volens gratiam præstare Judæis, respondens Paulo, dixit: Vis Jerosolymam ascendere, et ibi de his iudicari apud me? Dixit autem Paulus: Ad tribunal Casaris sto, ibi me oportet iudicari: Judæis non nocui, sicut tu melius nosti. Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori: si vero nihil est eorum, quæ hi accusant me, nemo potest me illis donare. Casarem appello. Tunc Festus cum concilio locutus, respondit: Casarem appellasti: Ad Casarem ibis. Et cum dies aliquot transacti essent, Agrippa rex et Bernice descendenterunt Casaream ad salutandum Festum. Et cum dies plures ibi demorarentur, Festus regi indicavit de Paulo, dicens: Vir quidam est derelictus a Felice vincetus, de quo cum essem Jerosolymis, adierunt me principes sacerdotum, et seniores Judæorum, postulantes adversus illum damnationem. Ad quos respondi: Quia non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, priusquam is qui accusatur, præsentibus habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad albuenda crimina. Cum ergo huc convenissent sine ulla dilatione, sequenti die sedens pro tribunali, jussit adduci virum. De quo, cum stetisset accusatores, nullam causam deferebant de quibus ego suspicabar malum. Questiones vero quasdam de sua superstitione habebant adversum eum, et de quodam Jesu defuncto, quem affirmabat Paulus vivere. Hesitans autem ego de hujusmodi questione, dicebam si vellet ire Jerosolymam, et ibi iudicari de istis. Paulo autem appellante, ut servaretur ad Augusti cognitio-

nem, jussi servari eum, donec mittam eum ad Caesarem. Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam et ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum. Altera autem die, cum venisset Agrippa, et Bernice, cum multa ambitione, et introissent in auditorium cum tribunis, et viris principalibus civitatis, jubente Festo, adductus est Paulus. Et dicit Festus: Agrippa rex, et omnes, qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc, de quo omnis multitudo Judaeorum interpellavit me Jerosolymis, petentes et acclamantes non oportere eum vivere amplius. Ego vero comperi nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem hoc appellante ad Augustum, judicavi mittere. De quo quid certum scribam domino, non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, et maxime ad te rex Agrippa, ut interrogatione facta, habeam quid scribam. Sine ratione enim mihi videtur mittere vincitum, et causas ejus non signare.

Cap. XXVI. — Agrippa vero ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc Paulus, extenta manu, cepit rationem reddere. De omnibus, quibus accusor a Judaeis, rex Agrippa, aestimo me beatum, apud te cum sim defensurus me hodie, maxime te sciente omnia, et quae apud Judaeos sunt consuetudines, et quaestiones, propter quod obsecro patienter me audias. Et quidem vitam meam a juventute, quae ab initio fuit in gente mea in Jerosolymis, noverunt omnes Judaei: praescientes me ab initio (si velini testimonium perhibere) quoniam secundum certissimam sectam nostrae religionis vixi Phariseus. Et nunc in spe, quae ad patres nostros repromissionis facta est a Deo, sto iudicio subjectus: in quam duodecim tribus nostrae, nocte ad die deservientes, sperant devenire. De qua spe accusor a Judaeis, rex. Quid incredibile iudicatur apud vos, si Deus mortuos suscitavit? Et ego quidem existimaveram me adversus nomen Jesu Nazareni debere nulla contraria agere. Quod et feci Jerosolymis, et multis sanctorum ego in carceribus inclusi, a principibus sacerdotum potestate accepta: et cum occiderentur, detuli sententiam. Et per omnes synagogas frequenter puniens eos, compellebam blasphemare: et amplius insanians in eos, persequabar usque in exteris civitatibus. In quibus dum irem Damascus cum potestate et permissu principum sacerdotum, die media in via, vidi, rex, de caelo supra splendorem solis circumfulsisse me lumen, et eos qui mecum simul erant. Omnesque nos cum decidissemus in terram, audivi vocem loquentem mihi Hebraica

lingua: Saule, Saule, quid me persequeris? Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Ego autem dixi: Quis es, Domine? Dominus autem dixit: Ego sum Jesus quem tu persequeris. Sed exsurge, et sta super pedes tuos: ad hoc enim apparui tibi, ut constituam te ministrum et testem eorum quae vidisti, et eorum quibus apparebo tibi, eripiens te de populo, et gentibus, in quas nunc ego mitto te, aperire oculos eorum, ut convertantur a tenebris ad lucem, et de potestate Satanae ad Deum, ut accipiant remissionem peccatorum, et sortem inter sanctos, per fidem, quae est in me. Unde, rex Agrippa, non fui incredulus celesti visioni: sed his, qui sunt Damasci primum, et Jerosolymis, et in omnem regionem Judaeae, et gentibus annuntiaham, ut poenitentiam agerent, et converterentur ad Deum digna poenitentiae opera facientes. Hac ex causa meo Judaei, cum essem in templo, comprehensum tentabant interficere. Auxilio autem adjutus Dei, usque in hodiernum diem sto, testificans minori atque majori, nihil extraiciens quam ea, quae prophetae locuti sunt futura esse, et Moyses: si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum, lumen annuntiatum est populo, et gentibus. Haec loquente eo, et rationem reddente, Festus magna voce dixit: Insanis, Paule, multe te litterae ad insaniam convertunt. Et Paulus: Non insanio (inquit), optime Feste, sed veritatis et sobrietatis verba loquor. Scilicet enim de his rex, ad quem et constanter loquor: latere enim eum nihil horum arbitror. Neque enim in angulo quidquam horum gestum est. Credis, rex Agrippa, prophetis? Scio quia credis. Agrippa autem ad Paulum: In modico suades me Christianum fieri. Et Paulus: Opto apud Deum, et in modico, et in magno, non tantum te, sed etiam omnes qui audiant, hodie fieri tales, qualis et ego sum, exceptis vinculis his. Et exsurrexit rex, et praeses, et Bernice, et qui assistebant eis. Et cum secessissent, loquebatur ad invicem, dicentes: Quia nihil morte, aut vinculis dignum quid fecit homo ista. Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Caesarem.

Cap. XXVII. — Ut autem iudicatum est navigare eum in Italiam, et tradi Paulum cum reliquis custodiis centurioni nomine Julio cohortis Augustae, ascendentes navem Adrumetinae, incipientes navigare circa Asiae loca, sustulimus perseverante nobiscum Aristarcho Macedone Thesalonicensi. Sequenti autem die devenimus Sido-

nem. Humane autem tractans Julius Paulum permisit ad amicos ire, et curam sui agere. Et inde cum sustulissemus, subnavigavimus Cyprum, propterea quod essent venti contrarii. Et pelagus Ciliciae et Pamphyliae navigantes, venimus Lysitram, quae est Lyciae: et ibi inveniens centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, transposuit nos in eam. Et cum multis diebus tarde navigarem, et vix devenissemus contra Cnidum: prohibente nos vento, adnavigavimus Cretae, juxta Salmonem: et vix juxta navigantes, venimus in locum quendam, qui vocatur Boniportus, cui juxta erat civitas Thalassa. Multo autem tempore peracto, et cum jam non esset tuta navigatio, eo quod et jejuniium jam praeterisset, consolabatur eos Paulus, dicens eis: Viri, video quoniam cum injuria et multo damno, non solum oneris et navis, sed etiam animarum nostrarum, incipit esse navigatio. Centurio autem gubernatori et nauclero magis credebatur, quam his quae a Paulo dicebantur. Et cum aptus portus non esset ad hiemandum, plurimi statuerunt consilium navigare inde, si quomodo possent devenientes Phoenicem, hiemare, portum Cretae respicientem ad Africum, et ad Corin. Aspirante autem austro, aestimantes propositum se tenere, cum sustulissent de Asson, legebant Cretam. Non post multum autem misit se contra ipsam ventus typhonicus, qui vocatur euroaquo. Cumque arrepta esset navis, et non posset conari inventum, data nave flatibus, ferebamur. In insulam autem quandam decurrentes, quae vocatur Cauda, potuimus vix obtinere scapham. Qua sublati, adjutoris utebatur, accingentes navem, timentes ne in Syriam inciderent, summisso vase sic ferebantur. Valida autem nobis tempestate jactatis, sequenti die jactum fecerunt: et tertia die suis manibus armamenta navis projecerunt. Neque autem sole, neque sideribus apparentibus per plures dies, et tempestate non exigua imminente, jam ablata erat spes omnis salutis nostrae. Et cum multa jejuniatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum, dixit: Oportebat quidem, o viri, audio me, non tollere a Creta, lucrique facere injuriam hanc et jacturam. Et nunc suadeo vobis bono animo esse. Amisio enim nullius animae erit ex vobis, praeterquam navis. Adstitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cujus sum ego, et cui deservio, dicens: Ne timeas, Paule, Cassari te oportet assistere: et ecce donavit tibi Deus omnes qui navigant tecum. Propter quod bono animo estote, viri: credo enim Deo, quia sic erit,

quemadmodum dictum est mihi. In insulam autem quamdam oportet nos devenire. Sed postquam quarta decima nox supervenit, navigantibus nobis in Hadria circa mediam noctem, suspicabantur nautae apparere sibi aliquam regionem. Qui et summittentes holdem, invenerunt passus viginti: et pusillum inde separati, invenerunt passus quindecim. Timentes autem ne in aspera loca incideremus, de puppi mittentes anchoras quatuor, optabant diem fieri. Nautis vero quarentibus fugere de navi, cum misisset scapham in mare, sub obtentu quasi inciperent a prora anchoras extendere, dixit Paulus centurioni et militibus: Nisi hi in navi manserint, vos salvi fieri non potestis. Tunc absciderunt milites funes scaphae, et passi sunt eam excidere. Et cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibum, dicens: Quarta decima die hodie expectantes jejuni permanentis, nihil accipientes. Propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra: quia nullius vestrum capillus de capite peribit. Et cum haec dixisset, sumens panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: et cum fregisset, cepit manducare. Animae quoque facti omnes, et ipsi sumperunt cibum. Eramus vero universae animae in navi ducente septuaginta sex. Et satiati cibo alleviabant navem, jactantes triticum in mare. Cum autem dies factus esset, terram non agnoscebant: sinum vero quendam considerabant habentem litus, in quem cogitabant, si possent, ejicere navem. Et cum anchoras sustulissent, committebant se mari, simul laxantes juncturas gubernaculorum: et levato artemone secundum auras flatum tendebant ad litus. Et cum incidissemus in locum dithalassum, impegerunt navem: et prora quidem fixa manebat immobilis, puppis vero solvebatur a vi maris. Militum autem consilium fuit, ut custodias occiderent: ne quis cum enatasset, effugeret. Centurio autem volens servare Paulum, prohibuit fieri: jussitque eos, qui possent natate, emittere se primos, et evadere, et ad terram exire: et ceteros alios in tabulis ferebant: quosdam super ea, quae de navi erant. Et sic factum est, ut omnes animae evaderent ad terram.

Cap. XXVIII. — Et cum evisissemus, tunc cognovimus quia Melita insula vocabatur. Barbari vero praestabant non modicum humanitatem nobis. Accensa enim pyra reficiebant nos omnes, propter imbrem, qui imminabat, et frigus. Cum congregasset autem Paulus sarmentorum aliquantum multitudinem, et imposuisset super

ignem, vipera a calore cum processisset, invasit manum ejus. Ut vero viderunt barbari pendentem bestiam de manu ejus, ad invicem dicebant: Utique homicida est homo hic, qui cum evaserit de mari, ultio non sinit eum vivere. Et ille quidem excutiens bestiam in ignem, nihil mali passus est. At illi existimabant eum in tumorem convertendum, et subito casurum, et mori. Diu autem illis expectantibus, et videntibus nihil mali in eo fieri, convertentes se, dicebant eum esse Deum. In locis autem illis erant prædia principis insula, nomine Publii, qui nos suscipiens, triduo benigne exhibuit. Contigit autem patrem Publii febribus et dysenteria vexatum facere. Ad quem Paulus intravit: et cum orasset, et imposuisset ei manus, salvavit eum. Quo facto, omnes, qui in insula habebant infirmitates, accedebant, et curabantur: qui etiam multis honoribus nos honoraverunt, et navigantibus imposuerunt quæ necessaria erant. Post menses autem tres, navigavimus in navi Alexandrina, quæ in insula hiemaverat, cui erat insigne Castorum. Et cum venissemus Syracusam, mansimus ibi triduo. Inde circumlegentes devenimus Rhegium: et post unum diem flante austro, secunda die venimus Puteolos: ubi inventis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem: et sic venimus Romam. Et inde cum audissent fratres, occurrerunt nobis usque ad Appii forum, ac tres tabernaculas. Quos cum vidisset Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam. Cum autem venissemus Romam, permissum est Paulo manere sibi cum custodiente se milite. Post tertium autem diem convocavit primos Judæorum. Cumque convenissent, dicebat eis: Ego, viri fratres, nihil adversus plebem faciens, aut morem paternum, victus ab Jerusalem traditus sum in manus

Romanorum: qui cum interrogationem de me habuissent, voluerunt me dimittere, eo quod nulla esset causa mortis in me. Contradictentibus autem Judæis, coactus sum appellare Cæsarem, non quasi gentem meam habens aliquid accusare. Propter hanc igitur causam rogavi vos videre, et alloqui. Propter spem enim Israel, catena hac circumdatus sum. At illi dixerunt ad eum: Nos neque litteras accepimus de te a Judea, neque adveniens aliquis fratrum, nuntiavit, aut locutus est quid de te malum. Rogamus autem a te audire quæ sentis: nam de secta hac notum est nobis, quia ubique ei contradicitur. Cum constituissent autem illi diem, venerunt ad eum in hospitium plurimi, quibus exponebat testificans regnum Dei, suadensque eis de Jesu ex lege Moysi et prophetis, a mane usque ad vesperam. Et quidam credebant his, quæ dicebantur: quidam vero non credebant. Cumque invicem non essent consentientes, discedebant, dicente Paulo unum verbum: Quia bene Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad patres nostros, dicens: Vade ad populum istum, et dic ad eos: Aure audietis, et non intelligetis: et videntes videbitis, et non perspicietis. Incrassatum est enim cor populi hujus, et auribus graviter audierunt, et oculos suos compresserunt, ne forte videant oculis, et auribus audiant, et corde intelligant et convertantur, et sanem eos. Notum ergo sit vobis, quoniam gentibus missum est hoc salutare Dei, et ipsi audient. Et cum hæc dixisset, exierunt ab eo Judæi, multam habentes inter se questionem. Mansit autem biennio toto in suo conducto: et suscipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum, prædicans regnum Dei, et docens quæ sunt de Domino Jesu Christo, cum omni fiducia, sine prohibitione.

Explicit liber actuum Apostolorum.

B. PAULI APOSTOLI

INCIPIT

EPISTOLA AD ROMANOS.

Cap. I. — Paulus, servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in evangelium Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis de Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri: per quem accepimus gratiam, et apostolatam, ad obediendum fidei in omnibus gentibus pro nomine ejus, in quibus estis et vos vocati Jesu Christi: omnibus qui sunt Romæ, dilectis Dei, vocatis sanctis. Gratia vobis et pax a Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo. Primum quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum pro omnibus vobis: quia fides vestra annuntiat in universo mundo. Testis enim mihi est Deus, cui servo in spiritu meo in evangelio Filii ejus, quod sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis: obsecrans, si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos. Desidero enim videre vos, ut aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos, id est, simul consolari in vobis, per eam quæ invicem est, fidem vestram atque meam. Nolo autem vos ignorare, fratres: quia sæpe proposui venire ad vos (et prohibitus sum usque adhuc), ut aliquem fructum habeam et in vobis, sicut et in cæteris gentibus. Græcis ac barbaris, sapientibus et insipientibus debitor sum: ita (quod in me) promptum est et vobis, qui Romæ estis, evangelizare. Non enim erubescio evangelium. Virtus enim Dei est in salutem omni credenti, Judæo primum et Græco. Justitia enim Dei in eo revelatur ex fide in fidem: sicut scriptum est: Justus autem ex fide vivit. Revelatur enim ira Dei de caelo, super omnem impietatem et injustitiam ho-

minum eorum qui veritatem Dei in injustitia detinent: quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim ipsius, a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus, et divinitas: ita ut sint inexcusabiles. Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: sed evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum, et quadrupedum, et serpentum. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam: ut contumelias afficiant corpora sua in semetipsis: qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium: et coluerunt, et servierunt creaturæ potius quam creatori, qui est benedictus in secula. Amen. Propterea tradidit illos Deus in passionem ignominie: nam femine eorum immutaverunt naturalem usum, in eum usum qui est contra naturam. Similiter autem et masculi, relicto naturali usu femine, exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, et mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes. Et sicut non probaverunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea, quæ non conveniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrone, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obedientes, insipientes, incompósitos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia. Qui cum justitiam Dei cognovissent, non

¹ Exegimus hæc Pauli, aliorumque Apostolorum epistolas juxta exemplar Vaticanum a Martiano editas, ad fidem ms. cod. Palatini, qui in

eadem Vatic. bibliotheca asservatur sub num. 57, et quem omnium antiquissimum invenimus, ac bonæ præ cæteris notæ ac frugis.